

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Շիրակ» ամսագրի Յունիոն-Օդոստոս 1961 թիվն մէջ հանդիպեցանք Հոգշ. Տ. Դեմորք Վրդ. Կարպիսեանի գրախօսականին, 1961ին մեր կողմէ լոյս տեսած «Նրաչեայ» Աճառեաճ եւ Իր Լիակատաւ Բերականուրութիւնը, «Ներածական» հատորի վերլուծական և քննարկական փորձի մասին: Ստորեկընդի կարգ մը ճշգրտման, Հոգշ. Հայր. սուրբին նկատմամբ յանձնելով կարգ մը շատ կարեւոր կէտեր՝ զորս զանց բրած է ան իր գրախօսականը պատրաստած ատեն: Հոգշ. Հայրը անդրադարձած է միայն այն էջերուն՝ զորս կրցած է գտնել Աճառեանի Լիակատաւ Բերականութեան «Ներածական» նախնի մէջ, անասնելով մեր անձնական քննադատութիւնները՝ զորս կատարած ենք յիշեալ հատորի մասին և զորս կարելի է գտնել մեր գրքին հետեւեալ էջերուն մէջ. — էջ 3՝ «Լիզուրի Ժանմանման մասին», էջ 19՝ «Լիզուրի կազմութեան», էջ 37՝ «Լիզուրի եղաշարժման», էջ 39՝ «Լիզուրեանի դասականութեան», էջ 64՝ «Լիզուրեանի փոխադարձ ազդեցութեան», էջ 75՝ «Լիզուրեանի նոր երևոյթներու մեկնարանութեան», էջ 78՝ «Լիզուրեանի դասակարգման մանրամասնութեան», էջ 151՝ «Քրոնոլոգիան», էջ 200՝ «Գրադրութիւնի լիզուրեանի մասին», էջ 323՝ «Նորայայտ լիզուրեանի մասին»:

Պիտի չուզինք նեղել մեր ընթերցողները, յիշելով մեր գրքին մէջ լոյս ընծայուած բոլոր վերլուծական և քննարկական պատկերները ու պիտի բաւականանանք մէջըրերիով հատուած մը, որպէսզի կարենանք լուստարանել ընթերցող հասարակութիւնը, պաշտպանելով նոյն ժամանակ մեր տեսակետը. — էջ 3, Լիզուրի Ժանմանման մասին. — «Հնդկական (Աճառեան) միջոց պատմական գիտնի վրայ է. թէն լիզուր ըլլալով հանդերձ պատմական եղափոխութեան ենթակայ ազգակ մը, է իր խնդիրները գերազանցապէս համաժամեայ երևոյթ մը: Լիզուր համաժամեայ գոյութիւն մըն է: Լիզուրական միութիւն մը ըմբռնելու համար, պէտք չունինք անպայման այդ միութեան պատմական եղափոխութեան զիմե լու: Լիզուրական միութիւնը այսինքն վայրէջած է, և իբրեւ այդ՝ ըմբռնելի կը դառնայ հասարակութեան մը բոլոր անդամներուն կողմէ: Լիզուրականութիւնը լիզուրական համաժամեայ վիճակին է, ապա կու գայ այդ երևոյթներու պատմական փոփոխութեան: Աճառեան, մեծցած հնդկական բաղադրական պատմականութեան մը լիզուրի համաժամեայ ըմբռնում մէն, որ արդի կառուցանողական—պաշտօնաճանաչը լիզուրականութեան զլիսաւոր նշանաճանաչէ մին է, շնորհիւ Սոսիւրի(1) և Թրուպեշկով(2) նման լիզուրականութեան: Լի. Աճառեանի Լիակատաւ Բերականութեան «Ներածական» հատորը քննադատած ատեն աչքի առջև ունեցած ենք 1930էն առիկ երևան եկած լիզուրականութեան մեթոտարանական նոր ուղղութիւնները(3), որոնք լիզուրականութեան մէջ նոր լոյսեր սփռեցին, շնորհիւ Սոսիւրի և Թրուպեշկովի նման տիեզերական լիզուրականութեան կողմէ յայտնուած լիզուրի զաղափարներուն, որոնք որդեգրուած են արդի լիզուրականութեան:

Լիզուրականութեան եղափոխութեան զիմե լու: Լիզուրական միութիւնը այսինքն վայրէջած է, և իբրեւ այդ՝ ըմբռնելի կը դառնայ հասարակութեան մը բոլոր անդամներուն կողմէ: Լիզուրականութիւնը լիզուրական համաժամեայ վիճակներու գիտութիւնն է, ապա կու գայ այդ երևոյթներու պատմական փոփոխութեան մեկնարանութիւնը: Աճառեան, մեծցած հնդկական բաղադրական պատմականութեան մը լիզուրի համաժամեայ ըմբռնում մէն, որ արդի կառուցանողական—պաշտօնաճանաչը լիզուրականութեան զլիսաւոր նշանաճանաչէ մին է, շնորհիւ Սոսիւրի(1) և Թրուպեշկով(2) նման լիզուրականութեան:

Լի. Աճառեանի Լիակատաւ Բերականութեան «Ներածական» հատորը քննադատած ատեն աչքի առջև ունեցած ենք 1930էն առիկ երևան եկած լիզուրականութեան մեթոտարանական նոր ուղղութիւնները(3), որոնք լիզուրականութեան մէջ նոր լոյսեր սփռեցին, շնորհիւ Սոսիւրի և Թրուպեշկովի նման տիեզերական լիզուրականութեան կողմէ յայտնուած լիզուրի զաղափարներուն, որոնք որդեգրուած են արդի լիզուրականութեան:

(1) De Saussure (F.). — Cours de Linguistique Générale, 1916-1911, Paris-Lausanne, 1916, Դ. հրատ., Paris, 1949.

(2) Troubetzkoy (N.). — Grundzüge der Phonologie, 1939, Թրուպեշկովի Ֆրանկերի J. Cantineauի կողմէ, Principes de Phonologie, Paris, 1949.

(3) Այս մասին տեսնել հետեւեալ աղբիւրները. — L. Hjelmslev & H. J. Uldall, Outline of Glossematics, A study in the methodology of the humanities with special reference to linguistics, I., General theory (H. Uldallի կողմէ), 1952. Ullmann (St.), The Principle of Semantics, Glasgow, 1951. L. Hjelmslev, Principes de Grammaire Générale, Copenhagen, 1929. Ինչպէս նաև հետեւեալ պարբերականները. — Bulletin de la Société de Linguistique de Paris. Cahiers Ferdinand du Saussure (Genève). Lingua, Revue Internationale de Linguistique Générale (Haarlem). Acta Linguistica, Revue Internationale de Linguistique Structurale (Copenhagen). Studia Linguistica, Revue de Linguistique Générale et Comparée (Lund). Language, Journal of the Linguistic Society of America (Baltimore). Word, Journal of the Linguistic Circle of New-York. Archivum Linguisticum (Glasgow). Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae (Budapest). Archivio Glottologica Italiano (Florence).

Ս. ՏԵՂԵԱՅ ԴԻԻԱՆԷՆ

Քաղաւած՝ զանազան պատահարներու մասին, Ս. Տեղեւոյ մէջ, որոնք կը պատկանին Յոյն, Լատին եւ Հայ խոյր եկեղեցիներուն:

ԼԱՏԻՆԱՅ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Կիրակի, Դեկտ. 24ի կէսօրին, Լատինաց Բեթղեմէմ մուտքին, երբ Հայոց եւ Յունաց ներկայացուցիչները միասին կեցած էին Բեթղեմէմի Տաճարի արտաքին երկաթեայ դրան մուտքին, տեսան, որ մարդիկ կը նային տանիք: Մեր ներկայացուցիչները հետաքրքրուեցան եւ դիտեցին որ կարգ չմը լատին ֆրանչիսկեան Միաբաններ եւ աշակերտներ կեցած կը դիտէին մուտքի արտաքին երկաթ դրան տանիքին բարձունքէն: Եկեղեցականներու թիւն էր մօտ հինգ եւ նոյնքան աշակերտներ:

Հայոց ներկայացուցիչը անմիջապէս բողոքեց Ս. Տեղեւոյ պատասխանատու Ոստիկանապետին, դիտել տալով որ Լատին Միաբաններ իրաւունք չունին դրան տանիքը գործածելու թափօրի մուտքի ժամանակ:

Նկատելով որ Ոստիկանապետը ի վիճակի չէր անմիջական կարգադրութիւն մը ընելու, Հայոց Վանքէն վարդապետ մը եւ քահանայ մը բարձրացան նոյն տանիքին վրայ, որովհետեւ յիշեալ տանիքը կը պատկանի Հայոց եւ Լատինաց միասնաբար:

Յոյն Միաբաններուն հակազդեցութիւնը եղաւ աւելի բուռն: Թարգման Վարդապետը եւ Յոյն Միաբաններ բարձրացան սինագագրդ եկեղեցւոյ տանիքը, որը աւելի բարձր է խնդրոյ առարկայ դրան տանիքէն, եւ սկսան նախատել Լատին վարդապետները եւ պարապ շիշեր նետել անոնց վրայ:

Այս անախորժ պատահարի ընթացքին, Լատինաց թափօր մուտք գործած էր Բեթղեմէմի Եկեղեցին, ինչ որ վերջ մը դրաւ միջադէպին եւ ստիպեց երկու կողմերու Միաբանները որ բաշտին:

ուաքանական առաջնակարգ դպրոցներու կողմէ:

Անառեանի վերոյիշեալ գիրքը լոյս տեսած է 1955ին, բայց հոն յայտնուած գաղափարները մեզի կը տանին մինչեւ 1920ական թուականները: Հոգչ. Հայրսուրբը թերեւ տեղեկակ չէ վերոյիշեալ ականաւոր լեզուաբաններու գործերուն եւ իրենց գաղափարներուն, եւ թերեւ անոր համար է որ իր գրախօսականին մէջ բնաւ չէ անդրադարձած մեր ըրած քննադատութիւններուն, հետեւելով վերոյիշեալ լեզուաբաններու տեսութիւններուն: Եղած են ամփոփումներ մեր գրքին մէջ, մեծանուն հեղինակին յիշեալ գործը ժողովուրդի լայն զանգուածներուն մատչելի դարձնելու աւագ մտահոգութենէն առաջնորդուած միայն: Բայց

մինչոյն ատեն կան նաեւ վերլուծական եւ քննական հատուածներ: Հոգչ. Հայրսուրբը միայն ամփոփում բառին վրայ է որ ծանաբացած է, անտեսելով մեր ինքնատիպ քննադատութիւնները Անառեանի տեսակէտներուն նկատմամբ, որոնց էջերը կարելի չէ եղած գտնել ճշիւ քննադատական հատորին մէջ եւ ուստի չէ յիշած. թերեւ այդ մասը ձգած է լեզուաբանի մը քննադատութեան, զայն նկատելով զուտ մասնագիտական հարց մը, վեր իր կարողութենէն: Կը յուսանք թէ այսօրուայ բաւական է Հոգչ. Հայրսուրբը մասնաւորապէս եւ ընթերցասէր հասարակութիւնը ընդհանրապէս լուսաբանելու:

ԱՆՈՒՇՍԻԱՆ ՎՐԴ. ԶՂԱՆՆԱՆ